

**„...Z pożółkłych tomów archiwalnych... wyczarować przeszłość
królewskiego miasta...”. Obchody jubileuszu 130. rocznicy powstania
Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa (1887–1952).
Sprawozdanie z realizacji projektu popularyzatorskiego**

Rok 2017 był rokiem jubileuszu 130. rocznicy powstania Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, instytucji, która obok Krajowego Archiwum Aktów Grodzkich i Ziemskich stworzyła podwaliny pod obecnie działające Archiwum Narodowe w Krakowie. Aby zapewnić szerokiemu gronu odbiorców dostęp do przygotowanych materiałów, projekt popularyzatorski przybliżający dzieje tej instytucji zaplanowano w kilku odsłonach: w postaci wystawy plenerowej i internetowej, filmu dokumentalnego oraz publikacji drukowanej.

Istniejące od czasów staropolskich krakowskie archiwum miejskie pomyślnie warunki do rozwoju zyskało dzięki przyznaniu mu uchwałą Rady Miasta z 2 czerwca 1887 r. pomieszczeń w kamienicy przy ul. Siennej 16. Datę tę przyjmuje się za początek Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa. Najważniejszym jego zadaniem było zgromadzenie dokumentacji rozproszonej w licznych instytucjach miejskich i rządowych. Przeprowadzono akcje scalania zbiorów ksiąg i dokumentów Krakowa, Kazimierza, Kleparza i przedmieść z okresu od XIV do XIX w. Następnie przejęto akta Magistratu z lat 1796–1816 oraz archiwalia Archiwum Wolnego Miasta Krakowa. Z czasem dołączono też akta miasta Podgórze, XIX-wieczne akta Magistratu Krakowskiego i akta sądowe. Brano również w depozyt dokumenty stowarzyszeń, bractw, cechów oraz prywatne kolekcje, np. zbiory Edmunda Diehla czy Ambrożego Grabowskiego. W 1923 r. włączono do zasobu akta Naczelnego Komitetu Narodowego. Głównie dzięki darowiznom możliwe stało się zorganizowanie obszernej biblioteki z osobnym działem dotyczącym Legionów Polskich. Krakowskie archiwum miejskie posiadało wciąż rozrastające się zbiory map i planów. Gromadziło również spisy ludności z lat 1850–1921, akta metrykalne, dokumentację szkół i szpitali. Zbiory Archiwum niemal bez szwanku przetrwały okres działań wojennych i okupacji niemieckiej, i w 1951 r. liczyły niemal 1 400 metrów bieżących akt i ponad 18 tysięcy pozycji inwentaryzowanych. Powojenna reorganizacja administracji publicznej zmieniła zasady funkcjonowania krakowskich archiwów. W 1951 r. Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa podporządkowano Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych w Warszawie, a 1 lutego 1952 r. połączono je z Archiwum Państwowym w Krakowie. Tak powstało Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Krakowie, od 1984 r. działające jako Archiwum Państwowe, które w 2012 r. zostało przemianowane na Archiwum Narodowe w Krakowie.

Obchody rocznicowe rozpoczęto w powiązaniu z Międzynarodowym Dniem Archiwów, prezentując na Placu Szczepańskim wystawę plenerową „Na straży historii”, której uroczyste otwarcie odbyło się 8 czerwca 2017 r. z udziałem Prezydenta Miasta Jacka Majchrowskiego oraz bardzo licznie przybyłych przedstawicieli instytucji kultury, środowisk uniwersyteckich i mieszkańców Krakowa. W tej lokalizacji wystawa dostępna była

dla zwiedzających do 19 czerwca, a następnie do 10 października na dziedzińcu wewnętrznym Archiwum przy ul. Siennej 16 – historycznej siedzibie Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa.

Celem realizacji wystawy oraz całego projektu obchodów jubileuszowych było przypomnienie historii tego Archiwum oraz przedstawienie jego zbiorów, nie zawsze znanych, a rzadko prezentowanych publicznie z uwagi na ich bezcenną wartość dla dziejów Krakowa i Państwa Polskiego. Ekspozycja plenerowa składała się z dwóch zasadniczych części. W pierwszej przypomniano krótką, bo zaledwie 65-letnią, historię instytucjonalną Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, postaci jego dyrektorów i wybitnych pracowników, którym Archiwum zawdzięczało swoje powstanie i rozwój: Franciszka Piekosińskiego, Stanisława Krzyżanowskiego, Adama Chmiela, Ludwika Strojka i Mariana Friedberga. Były to postaci nietuzinkowe, zasłużone dla polskiej nauki i kultury, a także walki o niepodległość i utrzymanie polskości również w okresach trudnych dla naszego narodu. W drugiej części ekspozycji zaprezentowano niewielki wycinek zbiorów, który posłużył tu jako tło do opowiedzenia historii i pokazania ewolucji archiwum miejskiego od czasów staropolskich.

Finisaż wspomnianej wystawy plenerowej „Na straży historii” odbył się 6 października 2017 r. W ramach uroczystego zakończenia ekspozycji miało miejsce kuratorskie wprowadzenie po wystawie, prezentacja filmu dokumentalnego o Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa oraz kiermasz wydawnictw. Efekt multiplikacji wzmocniło przygotowanie wystawy internetowej dostępnej poprzez witrynę Archiwum w zakładce „Wystawy i galerie”.

Kolejna odsłona projektu to wspomniany już film dokumentalny poświęcony historii i zbiorom dawnego archiwum miejskiego. Reportaż zawiera wywiady z pracownikami Archiwum (dr hab. Wojciechem Krawczukiem, dr Kamilą Follprecht, Krystyną Jelonek-Litewką, Mariolą Szaleniec, Aleksandrem Korolewiczem, Lilianną Pochwalską i Danielem Florkiem), którzy prezentują najcenniejsze archiwalia i sposoby ich udostępnienia. Konsultacji merytorycznych w przygotowanym materiale filmowym udzieliły również Bożena Lesiak-Przybył i dr Barbara Zbroja.

Autorem projektu obchodów jubileuszowych i kuratorem wystawy była Lilianna Pochwalska, wsparta opieką naukową dr Kamili Follprecht, znawcy historii Krakowa.

Działania popularyzatorskie, jak zakładano w projekcie, skupiły się nie tylko na przypomnieniu tej ważnej dla historii Krakowa instytucji, lecz także na promocji możliwości korzystania online poprzez portal www.szukajwarchiwach.pl z materiałów stanowiących niegdyś zasób Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa oraz umocnieniu wizerunku archiwów jako instytucji otwartych dla użytkowników.

Bardzo ważnym akcentem związanym z popularyzacją wiedzy o archiwum miejskim było włączenie w proces realizacji projektu studentów kierunku Architektura Informacji Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie odbywających praktyki w Archiwum (lutym–czerwcu 2017). Studenci uczestniczyli w przygotowywaniu materiałów do prezentacji oraz opracowali zarys koncepcji graficznej druków towarzyszących projektowi (katalog-folder i zakładka).

W trakcie swojej działalności Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa zgromadziło i zabezpieczyło najcenniejsze pamiątki dziedzictwa dokumentacyjnego miasta, zasłużyło

się również dla polskiej nauki i kultury, szczególnie na przełomie XIX i XX w., kiedy Kraków zyskał rangę duchowej stolicy Polaków. Archiwum powstało i działało dzięki wsparciu środowisk naukowych, skupionych wokół Polskiej Akademii Umiejętności i Uniwersytetu Jagiellońskiego i zawsze prowadziło prace na bardzo wysokim poziomie merytorycznym. W gościnnych progach Archiwum powstało i działało przez długie lata Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, natomiast oddział Archiwum gromadzący pamiątki miejskie, od 1909 r. mieszczący się na parterze kamienicy przy ul. Siennej 16, dał początek dzisiejszemu Muzeum Historycznemu Miasta Krakowa.

Projekt przybliżający historię Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa otrzymał grant Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, zaś wystawę plenerową honorowym patronatem objął Prezydent Miasta Krakowa.

Lilianna Pochwalska
Archiwum Narodowe w Krakowie